

MILYEN MESSZE VAN LENGYELORSZÁG?

Milyen következményekkel számolhatunk most, 1982 elején, milyen hatásokat várhatunk Lengyelországból, Lengyelországtól? Nem közvetlen önzés, ami a szomszéd állam tragédiája kapcsán önvizsgálatra ösztökél most, s nem is az a közvetett önzés, hogy egy - a szívünkhöz talán legközelebb álló - baráti nép nehéz helyzetét tesszük magunkévá.

Kelet-Európában a szubjektív felhangoktól majdnem teljesen függetlenül minden, ami megtörténik, valamennyiünkkel történik meg; s figyelemreméltó dolog ez annak ellenére, hogy e „közösséget” egy minden emberi formát eleve tagadó nagy, totális kényszer vonta körénk. S ha e kényszerben nem is lehet úgy élni, mintha semmi sem történnék meg velünk ellenünk, mégis, s leginkább a történelemmel szemben, becsületesnek lehet maradni a szónak abban az értelmében, amiként becsületesnek reméljük azokat, akik már semmit el nem veszíthetnek.

Lengyelország tragédiája a mi tragédiánk is, annak ellenére, hogy a lengyel nép e tragikus napokban közel sincs akkora végveszélyben, mint mi. Sőt, Lengyelországban egy szabadságélmény próbájáról van ma szó, hisz e mozgalmon még korántsem mutatkoznak a kifáradás jelei.

Mi több, az újrakezdés örökös gerilla-taktikáit látjuk fel-felvillanni; ami Lengyelországban történik, s feltehetően ami még megtörténni fog, az egy nagyszabású városi partizánkodás alakuló-kialakuló életrendje. Hogy ezt az életrendet sorozatos kudarcok elé állította a saját nemzetét megtipró egyenruhás gyalázat, az csak nagyon kis részben igaz. A történelem megélésének és mérlegelésének két merőben különböző módjával állunk itt ugyanis szemben. A katonák, jellemző konzervativizmussal (ami csak itt, Európában annyira szokatlanul újszerű, a „harmadik világ” legelmaradottabb pontjain nagyon is ismerős) a társadalmi felszín igekeznek csendesíteni, nem bizonyos társadalmi dinamikát kényszerítve így az országra, hanem mindenféle dinamizmustól megfosztva azt, megnyitva eközben a szovjet imperializmus előtt újra a lényegi befolyás kapuit. A lengyel nép pedig eddig még sehol sem tapasztalt konoksággal próbálja most kitanulni az „elnyomásban szabadon élni” titkos játékszabályait. Ez az immanencia a külsőségek, így Jaruzelski és persze az oroszok számára is láthatatlan, érinthetetlen. Ebben rejlik újdonsága és hatékonysága. Ha Dél-Amerikában egy ilyen puccs végbemegy, ott a nép, vagy egy többé-kevésbé reprezentáns kis csoport visszalő, elrabol néhány funkcionáriust stb., stb. Vagyis önmagába építi a felszín hatalmát, átveszi annak logikáját, még azt megelőzve, hogy önnön belső rendjében gyökeret, hagyományt verhetne az az önmagukkal való belső megnyugvás, ami nemcsak egy esetleges és elkerülhetetlen fegyveres vállalkozás higgadságának garanciáit megadhatná, de még az élet eljövendő normalizációjának a feltételeit sem képes megteremteni vagy felsejtetni.

Lengyelországban az ellenállás új életformája van kialakulóban. Remélhetőleg nem illúzió ez, bár tisztában vagyunk vele, hogy reménytelen itteni helyzetünkben gyakori szokás mások reményeibe kapaszkodni, mások reményeit eltúlozni. S ha ez így van, akkor hogy ne érvényesülne olyan hatványozottan épp a lengyelekkel kapcsolatban, akikkel barátságunkat megpróbálni sok közös rossz, közösségi európatlanság adódott már. E barátság megpróbálásának újabb állomása, hogy nekünk itt hinnünk kell abban, hogy a lengyel népnek felelősség-szabta lehetősége a demokráciát mindannyiunk számára új formában, de az orosz imperializmussal mindig is ellentétezőn, épen megőrizni.

E felelősségvállalás súlya - ha lehet - ma még inkább ránehezedik mindenre, mindenkire itt Kelet-Közép-Európában. Különösen ott, hol már nem lelkiismereti, hanem vitális kérdés e felelősség. Az erdélyi magyarság éppúgy, mint Kelet-Európa valamennyi népe a legsúlyosabb

felelősség-krízisben él; '56, '68, '81 valahogy úgy jelenik meg az emberi tudatban itt, mint a próbálkozások hiábavalósága. S ha az emberek tudják is, hogy kívülről semmiféle segítségre sem számíthatnak, mégis e segítség titkos reményében kötik meg azokat a kompromisszumokat, amelyek olyannyira hasonlatossá teszik őket minden eddigi, de különösen e mai elnyomó rendszerekhez. A kelet-európai népek többsége nem ébredt még ama felelősség tudatára, hogy a változtatás, az ellenállás felelőssége és gyakorlata - a hiábavalóságok parancsolta belenyugvással ellentétben - az az előfeltétel, amely nélkül még egy esetleges kívülről jövő segítség sem tud rendet és szabadságot e világrészben létrehozni.

A „*felelősség bensősége*”, ez az a bűvös fogalom, amelyet ma a lengyelek gyakorlattá próbálnak finomítani az oroszok és mindannyiunk kelet-európaisága ellenére. Azért is fontos lenne e felelősséget elsajátítanunk, hogy eljövendők megteremtésében hozandó *áldozataink külsősége* ne legyen, ne lehessen mértéktelenül nagy. És a felelősségünk megvallásával, vállalásával késlekedve, egyre nagyobb.

(Ara-Kovács Attila)